STADSVERKENNINGEN TILBURG.

Verslag ronde 16, gelopen 14 juni 2020.

Het gebied ten noorden van de Ringbaan-Zuid, ten oosten van de Oude Goirleseweg, ten oosten van de Laarstraat, ten zuiden van het Korvelplein, ten zuiden van de Oerlesestraat en ten westen van de Trouwlaan.

Voordat we het verhaal van deze stadsverkenning beginnen een korte algemene inleidende uitleg.
De wandelingen worden steeds gelopen door Ton Goossens, Ad van Eijck en George Bedaux. Ad maakt foto's van de panden, George beschrijft de wandelingen en Ton schuift de foto's in de tekst van George.
We hebben het over **HIP**panden; HIP staat voor Heemkunde Inventarisatie Project. Wij geven een pand een HIPstatus als het geen gemeentelijk- of rijksmonument is maar wij (Ton, Ad, en George) het wel monumentwaardig vinden.
We hebben het regelmatig over het Bouwarchief. Vanaf 1906 is de gemeente Tilburg begonnen met het registreren van alle te bouwen en te verbouwen werken. In het bouwarchief zijn alle bouwvergunningen met bijbehorende tekeningen van nieuwbouw en verbouwingen bewaard. Rond 2000 is dit papieren archief ook digitaal in te zien. Van panden die voor 1906 gebouwd zijn staat in het bouwarchief dus geen informatie over de bouw zelf ter beschikking, wel informatie over verbouwingen van die panden die na 1906 hebben plaatsgevonden.
Wij hebben het over **verbeterpunten**: dat zijn plekken die wij van een niet aanvaardbare kwaliteit vinden.
We citeren met regelmaat uit:
'Het Tilburg e.o. van Architect Jos. Donders geschreven door Donders' kleinzoon Wout van Bommel.
De BONAS publicatie 'Jos. Bedaux architect (1910- 1989)', geschreven door Christel Leenen.
De serie 'moNUmenten'in Tilburg, deel 1, (nr 1 tm 100), 2 (101 tm 200) en 3 (201 tm 300) van de Heemkundekring Tilborch.
'Tilburg in 94 stadsverkenningen' behandelt alle huizen en gebouwen van Tilburg. De nieuwe wijken De Blaak, Tilburg Noord en de Reeshof zijn in deze publicatie niet meegenomen evenals de voormalige gemeentes Berkel Enschot en Udenhout.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze stadsverkenning mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, scans, opnamen of enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het redactieteam van het redactieteam dat bestaat uit George Bedaux, Ad van Eijck en Ton Goossens.

Korvelplein 184-182

We beginnen vandaag onze tocht op het Korvelplein. Op nr. 184 treffen we daar de Korvelse kerk aan, gebouwd in 1924, ter vervanging van de kerk die rond 1850 midden op het plein gebouwd was, een kerk van architect van Tulder die te klein was. De huidige kerk, een ontwerp van Ed. Cuypers en gebouwd in een neo-romaanse/expressionistische stijl, staat op de Rijksmonumentenlijst en is enkele jaren geleden aan de eredienst onttrokken. Wij hebben er een moNUment van de week aan besteed, nr. 37. Daarin lees ik dat tussen de wijzerplaten van de torenklok de kunstenaar Jan Custers de emblemen van de vier evangelisten heeft aangebracht: de stier, de adelaar, de leeuw en de mens. De haan op de toren is de grootste haan van Tilburg met een gewicht van 450 kg.

Korvelplein 184 Dh

Op het voorplein hebben in daarvoor gebouwde nissen drie beelden die afkomstig zijn uit de oude Van Tulderkerk een plaats gekregen. Zij stellen Johannes de Doper, St. Dyonisius en Sint Henricus voor.

Korvelplein 182

Nr. 182, de voormalige pastorie, is net als de kerk rijksmonument. Ze is in 1904 gebouwd en heeft in 1976 een andere bestemming gekregen na een interne verbouwing tot gezinsvervangend tehuis. Ook heeft ze deels een kantoorbestemming (gehad?). We hebben aan deze pastorie in moNUment 229 aandacht besteed. Ik citeer uit de redengevende omschrijving : 'De rechterzijgevel sluit aan op de kerk. Links bevindt zich een achtruits schuifvenster. De muur is verder vrijwel geheel ingekapseld door de bouw van een korte zuilengang met beelden, behorende bij de kerk. Deze loggia met rondbogige doorgangen rust op vierkante pilaren en is voorzien van staand

siermetselwerk. In de bogen staan drie witte stenen heiligenbeelden, die afkomstig zijn van de Waterstaatskerk, de voorganger van de huidige kerk uit 1923.'

Korvelplein 178-184

Dan volgen nog drie fraaie woningen op **nr. 181, 180 en 179**, met rijkversierde topgevels en gebroken kappen gedekt met leien. Nr. 181 is als een apart huis gebouwd, de twee andere zijn tweekappers. Ze zijn waarschijnlijk door het kerkbestuur van Korvel rond 1900 gebouwd. We zetten ze op onze **HIP**lijst
Nr. 178 heeft in 1965 zijn huidige gevel gekregen van een architect uit Eindhoven. In 1984 is de linker zijgevel gedeeltelijk vernieuwd.

Korvelplein 176

Nr. 176 is in 1925 gebouwd, niet als woonhuis maar als politiepost met bovenwoning, een ontwerp van Publieke Werken. Achter in de aanbouw moeten 3 gevangeniscellen gezeten hebben. Het toch wel bijzondere gebouw plaatsen we vanwege zijn bijzondere geschiedenis ook op de **HIP**lijst.

Korvelplein 175

Nr. 175 is als woonhuis in 1906 gebouwd. Het ontwerp is van C. van Meerendonk. Een beetje de standaard stadsvilla van die tijd. Een symmetrische gevel met boven 5 T-ramen en beneden 4 schuifvensters. De merkwaardige aanbouw rechts, waarin de bijkeuken onder gebracht was zat er oorspronkelijk al aan. Een naam van een opdrachtgever treffen wij niet op de tekening aan, maar als er naast de bijkeuken in 1926 een garage gebouwd wordt is koopman H. Huijsmans van Puijenbroek opdrachtgever. In 1948 maakt L. Hamers er een winkelhuis van. In 1975 wordt het pand verbouwd tot Krisis Opvang Sentrum en in1981 trekt de Stichting Vorming en Onderwijs voor Volwassenen er in. Daarna zijn in het dak de twee ronde dakkapellen vervangen door grote en rechte exemplaren. In 2020 zou de voormalige villa verbouwd worden tot 7 appartementen. Deze verbouwing kwam in het nieuws doordat een aantal bomen zou moeten sneuvelen voor de aanleg van parkeervoorzieningen. De verbouwing moet nog beginnen hebben wij vandaag met eigen ogen kunnen constateren.

Korvelplein 60-101

En dan verlaten wij met de nrs. 60 tm 101 het Korvelplein met in totaal 42 adressen. 'President Mandelahof' staat er sinds 2004 op de gevel. Onder de titel 'Bejaardencomplex Korvelplein' is hier in 1975 in opdracht van de Stichting van de Landelijke Centrale Woonvoorziening voor Bejaarden een tehuis voor 110 woningen voor bejaarden gebouwd naar een ontwerp van Architektenburo Ir. J.W. van Niekerk en F. Schellekens uit den Bosch. Het was de jaren-zeventigtijd zoals nog aan de schrale baksteen te zien is. Dat wordt niet goed gemaakt door

de verbouwing die in 2004 heeft plaats gevonden. Toen is er op de begane grond hier aan het plein een ontmoetingscentrum gecreëerd, ontworpen door Luijten Smeulders Architecten.

Oerlesestraat 218-216

We gaan recht door, naar de Oerlesstraat. Op de hoek met de Tafelbergstraat treffen we daar drie panden aan, nr. 218, 216a en 216. In 1965, toen hier gebouwd werd, waren het twee panden: nr. 218, een woonhuis met bedrijfsruimte op de hoek en nr. 216, een woning. In 1998 is de bedrijfsruimte op de hoek veranderd in een woning met bedrijfsruimte en in 2005 is daar een dakopbouw op gekomen. De architect van deze veranderingen is Toine Oomen geweest. De oorspronkelijke ontwerper van de woningen was de bouwkundige A. Bakkers. Aan de gevels is hier niet veel gewijzigd. De linkse en rechtse dakkapel dateren van 2009, de middelste van 2016.
Nr. 214 is een woning die in 1962 gebouwd is. Het ontwerp was van Architecten C. van Beurden. Er is niets aan de gevel gewijzigd.
Dan volgt een rijtje van zes woningen die in 1954 gebouwd zijn, nr. 212 tm 202. G. van Kempen was de opdrachtgever en tegelijkertijd de bouwkundige die de woningen getekend heeft. In het dubbele raam boven zaten twee vierruits ramen en in het raam daaronder twee zesruits ramen. Ook de deur had een zesruits verdeling.

Oerlesestr 194-196

Nr. 200 tm 196 zijn drie woningen die in 1966 gebouwd zijn, één tekening voor drie bouwvergunningen. Op de tekening staat alleen een paraaf van de tekenaar.

De dakkapel van nr. 196 is er rond 2016 op gezet.
Nr. 194 en 192 zijn als tweekapper gebouwd met twee afzonderlijke opdrachtgevers, in 1966. Ze zijn getekend door P. Rijnvos. Gestapelde ramen. Er zijn verticale (houten?) delen getekend bij de borstweringen maar die lijken nu door natuur- of kunststeen vervangen te zijn. Verder zijn de woningen in grote lijnen dezelfde gebleven.

Kaapkoloniestr 3-19

Nr.190 en 188 en de hoek om, de vijf woningen in de Kaapkoloniestraat nr. 3 tm 11 zijn alle in 1955 gebouwd. Nr. 188 als winkelhuis in opdracht van J. van der Heijden en de rest als woningen in opdracht van F. Smeulders. Het hele plan is een ontwerp van Jan Robben. De ramen hebben hun verticale driedeling verloren. Allen bij de voormalige winkel is boven nog deze oorspronkelijke indeling te zien. We kijken nog even naar het dak dat met zijn afwezigheid van dakkapellen volledige rust uitstraalt.

Kaapkoloniestr 13-15

Op nr. 13 begint een nieuw bouwplan voor 44 woningen en 1 winkelhuis, gebouwd in 1954 in opdracht en door Bredero's Bouwbedrijf N.V. in Utrecht naar een ontwerp van Jan Remmers Alph. Zn. Naar de mode van die tijd zien we lijsten om ramen en deuren.

Kaapkoloniestr 13 Db

Een fraai hekje versiert het dubbele raam op de verdieping. In het dak dat belegd is met antracietkleurige OVHpannen zien we strakke dakkapellen met een zinken tentdak. De voordeur van nr. 13 heeft nog de originele vierruitsraamindeling. Nr. 17 en 19 hebben de fraaie balkonramen ingekort. De eerste rij van deze mooie woningen eindigt op nr. 19.
We steken de Natalstraat over en zien dat op nr. 21 het plan wordt vervolgd, 21 tm 39, tien woningen. Alle van hetzelfde type dat we net zagen. We zien hier nog vier originele voordeuren, maar ook een paar ingekorte ramen.

D Theronstr 6-2

D Theronstr 34-24

We lopen even terug om aan de overkant de weg door het parkje te pakken, de Danie Theronstraat. Hier gaat Jan Remmers met Bredero verder. Een iets ander type. De begin- en eindwoning zijn dwars op de rij gezet, waarbij de tuitgevels schouders hebben gekregen.

D Theronstr 6 D

De gevel van nr. 6 ziet er nog helemaal origineel uit, met het smeedijzeren ornament in de voordeur en boven het bloemenraam waar bij de andere types de hekjes met daarachter de balkondeuren zaten. Nr. 34 tm 4, zestien woningen.
Nr. 2 dateert al van twee jaar eerder, van 1952. Toen bouwde A. de Kok dit winkelhuis met bakkerij. Zijn architect was dezelfde Remmers die later de hele straatwand mocht ontwerpen. Nu is er meesterbakker Van Iersel in gevestigd en heeft de fraaie gedetailleerde winkelpui van Jan Remmers plaats moeten maken voor een exemplaar met veel witte kunststof.
De straat gaat over in de Oerlesestraat. Het bouwplan van 1954 van Remmers en Bredero gaat door. Van nr. 186, de winkel op de hoek tot nr. 158. Weer met twee dwarskappen. Ook hier de gevels zonder balkonhekjes. De oorspronkelijke raamindeling van het grote raam op de verdieping zien we nog bij nr. 166 en 158: drie verticale spijlen en een horizontale, op 40 cm boven de vensterbank.
We zien relatief veel afwijkingen van het oorspronkelijk plan. De winkel op de hoek heeft grote dakkapellen gekregen in 1998. De etalageramen kenden geen onderverdeling: een deur in het midden en links en rechts twee grote ramen.
Nr. 182 en 180 hebben hun dakkapellen ingeruild tegen vlakke dakvensters.
Nr. 178 heeft rond 2014 een grotere dakkapel gekregen zoals dat eerder, in 2005 bij nr. 168 gebeurd was. Eén winkelhuis en veertien woningen waarvan twee met dwarskap.
Na de laatste dwarskap krijgen we nog een toegift van Jan Remmers, een door hem ontworpen winkel met bovenwoning, voor opdrachtgever N.V. André van Hilst, de kruidenier, gebouwd in 1956. Dat zou je denken, maar. . . . deze winkel is een ontwerp van Architectenbureau A. van Hulten uit Waalwijk.
De toegift van Remmers volgt bij de volgende winkel op de hoek, nr. 154. Hier bouwde slager J. van den Borght in 1952 een slagerij en een winkelhuis samen met Alphons Zoon. Er waren oorspronkelijk drie identieke dakkapellen op het dak te zien, de vijf ramen hadden een vierrruitsverdeling en de etalage was maar één ruit breed. De tweede ruit, links, is in 1979 aangebracht. Hier zat oorspronkelijk links de woonhuisdeur en daarnaast rechts het woonkamerraam. In 1979 is er al sprake van een bloemenwinkel die nu Den Blompot heet.

Op nr. 152 tm 144 zijn in 1954 vijf winkelhuizen op een rij gebouwd, in opdracht van G. van Kempen, waarschijnlijk een aannemer die behalve rekenen ook kon tekenen. We kwamen hem al eerder tegen. Premiebouw staat er op de tekening hetgeen mij doet concluderen dat de bouw van deze winkels gesubsidieerd werd. Nette huizen met pergola-achtige lijsten om de etalages. Bij nr. 150 is er een doorgang gespaard voor vijf, tegelijk met de woningen, gebouwde garages. De drieraams dakkapellen op het dak zijn de originele.
Op nr. 142 en 140 zien we twee huizen in spiegelbeeld. Ze zijn in 1956 gebouwd door J. en A. van Helvert naar een ontwerp van S. Konings. Nette huizen.
Dan zien we voorbij de Wolmaransstraat aan de Oerlesstraat de voorkant van een appartementengebouw dat in de Wolmaransstraat zijn adres en ingang heeft: Wolmaransstraat 2 tm 56. Het gebouw is in 1961 in opdracht van Bouw- en Handelsonderneming B.V. Storimans en van der Weegen gebouwd, 28 woningen voor alleenstaanden, in 4 lagen en een kelder. We hoeven er geen woorden aan vuil te maken.

Trouwlaan 189-297

We gaan rechtsaf de Trouwlaan in, waar het ene appartementengebouw in het andere overloopt. Ze lijken veel op elkaar. Het nieuwe begint een meter of acht uit de hoek na de verticale glasstrook van een 60 cm breed. Het betreft een gebouw van 52 etagewoningen, 6 winkels, 26 garages en 4 rijwielbergingen, bouwjaar 1958. De N.V. Storimans en van der Weegen was opdrachtgever en Ouborg en van der Wegen waren met Ir. Th. van der Bolt de architecten. Op dit moment telt het zestig adressen, nr. 183, 185, 185a, 187 tm 197, 197a, 199, 199a, 203 tm 297.

Trouwlaan 299

Het winkelhuis op nr. 299 completeert de gevelwand hier. Het lijkt twee bouwlaagjes minder te tellen maar op enige afstand zien we boven de derde bouwlaag nog een terug liggende laag verschijnen. Dit winkelhuis is al in 1955 gebouwd. Het is ook ontworpen door Ouborg en van der Wegen.

G de Wetstr 72-78 A

G de Wetstr 72-78 B

G de Wetstr 72-78 C

We kijken naar het grijze gebouw aan de overkant. Het ligt voor een deel aan de Trouwlaan maar heeft zijn adressen hier aan de Generaal de Wetstraat, nr. 72.01 tm 72.16, 74.01 tm 74.24, 76.01 tm 76.24 en 78.01 tm 78.17. Aan deze kant zorgen de verspringende ramen voor levendigheid in de gevel, aan de Trouwlaankant de lichtgroen geschilderde stroken metselwerk. Het bouwjaar is 2017, de opdrachtgever TBV Wonen en het ontwerp is van Luijten Smeulders Architecten.

G de Wetstr 75a

We lopen verder de Generaal de Vetstraat in en zien daar voorbij de Wolmaransstraat nog drie woningen.
Eerst nr. 75a, gebouwd in 1969 als woning met berging en 4 garages, getekend door J.J.M. de Brouwer. De portiek valt op. Het pand is onlangs donkergrijs geschilderd.

G de Wetstr 79

Vervolgens nr. 77 en 79. Deze zijn beide gebouwd in 1964, maar met een aparte bouwaanvraag, een ontwerp van H. Wildhagen. De verschillend gekleurde geveldelen vallen op.

G de Kockstr 6

We gaan aan het eind van de straat even linksaf en zien daar op het adres Generaal Kockstraat 6 een vrij nieuw gebouw waarvan aan de buitenkant niet goed te zien is wat er van binnen gebeurt. 'Het zal wel een Amarantgebouw zijn' raden we en daar blijken we met de inmiddels opgebouwde ervaring redelijk goed in te slagen. Het gebouw is in 2003 door de Mgr. Zwijsenstichting hier nieuw neergezet nadat het eerder door dezelfde Zwijsenstichting tot logeerhuis verbouwde pastoriehuis geheel gesloopt werd. Hier moet dus de pastorie van de Lidwinakerk gestaan hebben, die samen met de kerk gesneuveld is. Zijn daar nog foto's van in omloop?

G de Kockstr 2

G de Kockstr 2 B

G de Kockstr 2 D

We draaien om en lopen terug, tegen een gebouw op dat onze nieuwsgierigheid oproept. Mooie moderne architectuur, rode bakstenen gevels met grote ramen in een mooie verdeling. Het is de zijgevel aan de Generaal de Vetstraat waar we tegenaan gekeken hebben, de voorgevel ligt aan de Generaal Kockstraat nr. 2a. Het blijkt het in 1962 gebouwde buurthuis St. Lidwina te zijn van architect C.H. de Bever uit Eindoven. Het is in 2008 door Architectenburo Robben in opdracht van Wonen Breburg verbouwd tot een gebouw voor begeleid wonen, waar zo'n tien personen woonachtig zijn. Aan de buitenkant is toen niet veel veranderd nadat al eerder een opvallende noodtrap aan de een van de gevels was aangebracht.

G de Kockstr 1,1N-15,15N

Aan de overkant zien we woningen onderdeel uitmakend van het grote woningbouwplan “Duplexwoningen, systeem Hemsbergen”, van architect Bureau P. de Graaf, afdeling Bouwsystemen uit Amsterdam, gebouwd in 1949, in opdracht van de Gemeente Tilburg. Hier in de Generaal Kockstraat hebben de woningen een gele baksteen gekregen.

G de Kockstr 1-1N D

De woningen zijn in 1979 door de Gemeentelijke Woning Dienst gewijzigd waarbij de woningen zijn opgesplitst in boven- en onderwoningen zoals ik lees in de bouwvergunning. ‘HATwoningen’ denk ik dan (Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens). Maar tegelijk lees ik in een bouwkundige encyclopedie dat een duplexwoning een woning is die tijdelijk gesplitst is in twee deelwoningen. ‘Deze splitsing is een methode die na de tweede wereldoorlog werd toegepast met het oog op de toen heersende woningnood om kleine gezinnen aan woonruimte te helpen’, lees ik letterlijk. Dus ze zijn gesplitst gebouwd en in 1979 nog een keer gesplitst. Daarvoor moeten ze dan al een keer verenigd zijn maar deze handeling is blijkbaar buiten het bouwarchief om gegaan. We zien keurige woningen in een strak stedenbouwkundig gelid. Nr. 35 tm 1, met telkens een N-nummer (noodnummer)voor de bovenwoning, in totaal 18 maal twee is 36 woningen.

P Retiefstraat

We gaan direct de rest van het bouwplan zien, eerst nog even rechtsaf in de **Piet Retiefstraat** kijken. Verassend. Aan weerszijden zien we hele sobere arbeiderswoningen - of heette dat toen al sociale woningbouw?- , van architect P.M.J. Wayers gebouwd in opdracht van de Gemeente Tilburg, in 1953.

P Retiefstr 20-2

In 1979 zijn de woningen gerenoveerd door architect C. Peeters. Zo langzamerhand wordt duidelijk dat deze man in de jaren zeventig zowat alle huurwoningen van Tilburg gerenoveerd moet hebben en alles gebeurde op bijna dezelfde manier. De onderverdeling in de woonkamerramen (bij de even huizen waren deze ramen in vier ramen verdeeld en bij de oneven in zes) werd er uit gehaald en vervangen door een groot raam met ventilatieschuif of een iets kleiner raam met daarboven een klepraam en een vast raam. Een groot deel van de schoorstenen moest sneuvelen. De jus werd hiermee uit de plannen gehaald. Ook hier is dat gebeurd maar er blijft gelukkig nog genoeg vlees over om deze woningen op onze **HIP**lijst te zetten: **nr. 20 tm 2** heen **en 1, 1a, 1b**, **en 3 tm 15** terug, in totaal 20 woningen. Ook maken we hier in deze straat een **verbeterpunt**. Met name rond de kruising met de Wolmaransstraat kan de straat wel een groeninjectie gebruiken.

P Retiefstr 17-25

We lopen terug naar het grote duplexwoningbouwplan, in stroken van noord naar zuid gebouwd. Maar eerst verder met de rechterkant van de P. Retiefstraat. Hier zien we een lange rij dezelfde woningen, vier keer onderbroken door een achterom en een keer door een straat, in totaal 34 woningen, nr. 17 tm 83. Ze zijn gebouwd in 1949 in opdracht van en getekend door Publieke Werken. Ieder huis had toen nog een schoorsteen en de ramen boven waren alle drie vierruits. Beneden had de gevel twee gekoppelde zesruits ramen in. Ook hier heeft de Gemeentelijke Woning Dienst in 1979 samen met Architektenburo C. Peeters zijn werk gedaan. De gevels werden weer van hun jus ontdaan.
We gaan aan de overkant de straten van de duplexwoningbouw in, te beginnen met de Generaal Herzogstraat. Alvorens de straat links in te draaien kijken we nog even naar het gebied tussen de achterkanten van deze duplexwoningen. We zien daar dat de woningen op de slaapverdieping een loggia hebben gekregen om ook de bovenwoning van een 'buiten' te voorzien. Maar ook zien we de weldadige rust van de achterbebouwing: een strakke rechte lijn van een tuinmuur op het eind iets opgetild door de iets hellende dakjes van de bergingen.

G Herzogstr 1-21

G Herzogstr 10-20

De straat begint smal en verbreedt dan doordat de voorgevellijn van de huizen aan de linker kant een meter of vier naar achter is gelegd, waardoor er ruimte is voor een groenstrook met bomen. De gevels hebben hier een oranje steen gekregen, met uitzondering in het smalle deel van de straat, daar is het linker deel geel gehouden. We zien links en rechts wat dakopbouwen boven de huizen uitkomen, niet storend als het zo'n enkele keer gebeurt. We frissen weer even het geheugen op. We hebben het over een woningbouwplan van Publieke Werken voor 54 duplex woningen, gebouwd in 1949 in het systeem Hemsbergen, een ontwerp van Bureau P. de Graaf, Afdeling Bouwsystemen. De woningen zijn door de Gemeentelijke Woning Dienst in 1979 gewijzigd met inschakeling van het eigen tekenbureau. Hier in deze straat zijn bij de meeste woningen de deuren naar de bovenwoning veranderd in een vast raam. Hier zijn blijkbaar de HATwoningen weer verbouwd tot eengezinswoning.
Dan nog de adminstratieve gegevens van de straat links nr. 2 tm 36 en rechts 1 tm 35, in totaal 36 woningen. We zien 3 dakopbouwen: nr. 13, en 27 en 29, alle drie in 2010 aangebracht

G Smutslaan 27-15

We lopen de straat uit en slaan linksaf de Generaal Smutslaan in. Aan de linkerkant zien we daar witte woningen met een lessenaarsdak met een groot overstek. Op de begane grond hebben de woningen bakstenen gevels.
We schreven er een moNUment van de week over, nr. 335. Hieruit citeer ik:
Het totale bouwplan dat in 1955 aan de Generaal Smutslaan en de Ringbaan Zuid werd gerealiseerd omvatte drie appartementengebouwen van in totaal 219 woningen en zeven rijen eengezinswoningen van in totaal 52 woningen. Een groot bouwplan om de woningnood van na

de oorlog grondig aan te pakken, royaal opgezet met brede wegen en veel openbaar groen. Publieke Werken was opdrachtgever zoals bij bijna alle sociale woningbouwprojecten in die tijd. Architect M.F. Duintjer (1908-1983), bekend van zijn ontwerpen van het hoofdgebouw van de Nederlandse Bank in Amsterdam en de provinciehuizen in Assen en Zwolle, werd ingeschakeld voor het ontwerp. Zijn werk wordt gerekend tot de 'shake hands architectuur' waarbij de strakheid van het modernisme gecombineerd wordt met traditionele elementen.
Zo zijn hier bij de eengezinswoningen de witte bovenverdiepingen glad gestuukt en is de beganegrondlaag in het traditionele materiaal baksteen uitgevoerd. Bij de drie gezichtsbepalende woongebouwen die uitkijken op de Ringbaan Zuid zien we het omgekeerde gebeuren. Hier is de beganegrond strak gestuukt en hebben de vier verdiepingslagen een bakstenen gevel gekregen. Aan vijftien woningen is de monumentenstatus door de Gemeente toegekend.
De uitverkoren vijftien woningen zijn nr. 89 tm 117. Die zien we straks.

G Smutslaan 228-370 A

We lopen eerst langs nr. 27 tm 15 en steken dan de weg over om de drie Duintjerflats te zien. De eerste heeft 73 adressen: 228a, 230 tm 300, 300a, 302 tm 370. We lopen er links om heen. Aan deze kant zien we voornamelijk bakstenen gevels en half open, grijs geschilderde balkons.

G Smutslaan 228-370 D

Aan de Ringbaan-Zuidzijde zien we in een bakstenen gevel in vier lagen, heel veel identieke ramen en, opvallend, op het zuiden, geen enkel balkon. De gevel gaat op de begane grond een twee meter naar achteren waardoor de indruk gewekt wordt dat het gebouw enigszins los van de grond komt. Boven de dakrand zien we dan nog negen gemetselde schoorstenen verrijzen. Om enige indruk te krijgen van de omvang van het project lopen we langs de zuidkanten, ook van flat nr. 2 (74 adressen: 372, 372a, 374 tm 442, 442a, 444 tm 512 en

512a,) en flat nr. 3 (74 adressen: 514, 514a, 516 tm 584, 584a, 586 tm 654 en 654a.) en gaan dan weer langs de laatste flat terug naar de Generaal Smutslaan waar we via de linker kant terug lopen tot de Lucas Meijerstraat. De eerste rij Duintjerwoningen, nr. 117 heeft geen voortuin gekregen. Deze staat, samen met de volgende rij op de gemeentelijke monumentenlijst. Nr. 117 tm 105, zeven woningen. Ze zien er nog goed uit. Slechts één woning heeft rolluiken. De volgende rij, nr. 103 tm 89, acht woningen, hebben voortuintjes. Hier zien we op enkele plaatsen bescheiden zonwering in een witte kleur. Dan volgt de derde rij, nr. 87 tm 71, negen woningen. Dan volgt met een iets grotere onderbreking rij vier, nr. 69 tm 57, zeven woningen. Vervolgens zijn de types met de woningbrede balkons aan de beurt. Ze zijn drie lagen hoog en hebben door het doorlopende hekwerk op de derde laag een heel ander gezicht. In drie rijen van zeven woningen.

G Smutslaan 43-55

In de eerste rij nr. 55 tm 43 vraagt de laatste woning, nr. 43 nog de aandacht. Hier is tegelijk met de bouw van de woningen in 1956 opzij tegen het huis een praktijkruimte gerealiseerd. Aan de overkant is iemand op het idee gebracht om hetzelfde te doen maar dan met andere materialen. Het moet niet al te lang geleden gebeurd zijn. Het is een carport geworden. We zien overigens hier in deze rij, nr. 41 tm 27, meer eigenzinnige invullingen die gelukkig tot ramen en deuren beperkt blijven.

L Meijerstr 24-22

We gaan terug naar de straat die we zojuist overgestoken zijn de Lucas Meijerstraat en gaan die in: hier gaan we verder met de 54 duplexwoningen. Hier zien we alleen maar rode gevels en betrekkelijk veel dakopbouwen.
Die van 22 en 24 dateert van 2004, van 21 en 19 van 2009, en van 11 van rond 2012.

L Meijerstr 2

Bij nr. 2 tm 8 waar het hele blok gekozen heeft voor dakopbouwen, uitgevoerd in 2005, gaat het in de praktijk niet goed. De kopgevels krijgen dan een andere vorm dan die van de rest van de kopgevels en dat haalt het ritme uit het plan.
De adressen van de straat: 36 tm 2 en 35 tm 1, 36 woningen.

S Burgerstraat

De Lucas Meijerstraat kent overigens een verbreding aan twee zijden, terwijl in de volgende straat, die we linksoms via de Piet Retiefstraat bereiken, de Schalk Burgerstraat, de verbreding aan de rechterkant plaats vindt. Ook heeft hier een van de twee nauwe straatwanden een gele steen in de gevel gekregen. Zo krijgt iedere straat ondanks de uniformiteit van woningen toch zijn eigen gezicht. Ook de dakopbouwen werken daar aan mee. Hier zien we ze alleen aan de linkerkant op 6 en 8(2011), 22 (2009)en op nr. 26 (2010). De straat laat nog de volgende adressen noteren. Links nr. 2 tm 6 en rechts nr. 1 tm 35, ook hier in totaal 36 woningen.

Kaapkoloniestr 36,36n-26,26n

We gaan weer rechtsom via de Generaal Smutslaan naar de laatste straat van het plan, de Kaap Koloniestraat. Hier, aan de buitenkant van het plan hebben de gevels weer een gele steen gekregen. Ook valt te constateren dat hier (nog?)geen enkele dakopbouw is gerealiseerd. Dezelfde adressen nr. 36 tm 2. Nr. 2. Heeft door een afwijkende raamindeling en afwijkend voegwerk de woning een eigen gezicht gegeven maar dat levert ook onrust in de rest van het straatbeeld op.
We lopen ook nog even de Piet Retiefstraat in om nog eens naar de bebouwing tussen de achterkanten van de duplexwoningen te kijken. De bebouwing met dwarskapdaken op garages zorgt hier ook voor onrust.

Kaapkoloniestr 43-49

Weer terug naar de Kaapkoloniestraat waar de overkant aan de beurt is. Eerst nr. 41 tm 49. Hier begint een nieuw bouwplan van Ir. J. de Jong van Publiek Werken, gerealiseerd in 1953 voor in totaal 54 eengezinswoningen. Ze zijn ontworpen door J.A.C. Huijsmans. En ook hier is in 1979 Architektenburo C. Peeters langs geweest. Dat bureau heeft het grote raam in de gevel dat in vier gelijke ruiten verdeeld was ontdaan van die vierdeling en twee bovenraampjes terug gegeven. De drie ramen op de verdieping hebben nooit een onderverdeling gekend.

Kaapkoloniestr 41

Op de kopgevel van nr. 41 zien we eenvoudig siermetselwerk aangebracht., een soort festoenen.

Kaapkoloniestr 43 D

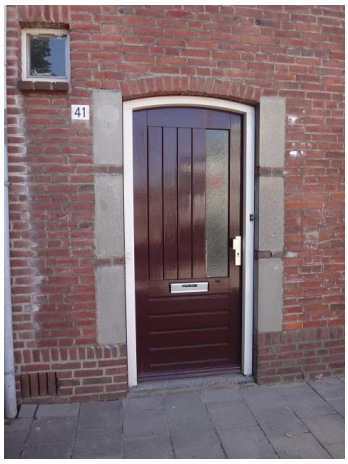

Kaapkoloniestr 41 D

We denken dat het gevelschilderwerk aan weerszijden van de voordeur en de baan van 40 cm onder de goot later is aangebracht.

Kaapkoloniestr 71-51

Voordat we de Pretoriastraat ingaan zien we de woningen van Huijsmans de gevelwand van de Kaapkoloniestraat afmaken met een ander type, nr. 71 tm 51. Het type met één groot slaapkamerraam nu door Peeters verticaal verdeeld in

een twee op drie verhouding maar toen door Huijsmans in een een op een verhouding.
In de Pretoriastraat zien we eerst aan de rechterkant op nr. 38 en 36 nog twee Huijsmanswoningen uit 1953. En iets verderop aan de linkerkant ook, ook twee woningen, nr. 31 en 29. Hier is te zien dat het gevelschilderwerk bij de andere woningen die we net zagen een latere toevoeging is; hier is het namelijk niet gebeurd.

Pretoriastr 31-17

Dan volgen aan de linkerkant nr. 27 tm 17, zes woningen die onderdeel uit maken van een plan voor in totaal 41 woningen hier gebouwd in 1930 in opdracht van de N.V. Bouw- en Handelsmij Tilburg III. De architecten Van Laren en Vogels uit Hilversum hebben ze ontworpen in de stijl van de Amsterdamse school. Maar daar is nog weinig van overeind gebleven nu alle ramen hun indelingen kwijt zijn.
Aan de hand van nr. 21 leggen we uit hoe de raamverdeling er uit gezien moet hebben. Het dubbele raam links boven was per raam met twee horizontale spijlen in drieën gedeeld. Beneden bestond het woonkamerraam ook uit twee verticale delen die ieder op zich in door drie horizontale spijlen in vieren gedeeld waren. We zien boven de voordeuren en woonkamerramen over de gevels doorlopende cordonlijsten. Ook onder de slaapkamerramen loopt een dergelijke lijst. Bij het huis op de hoek, nr. 17, zien we een sobere metselwerkversiering. We zien schilddaken met oranje pannen.

Pretoriastr 18-8

We kijken naar de overkant naar nr. 34 tm 2, in totaal 17 woningen die behoren tot een bouwplan van 65 arbeiderswoningen, gebouwd in 1929 in opdracht van bouwaannemer G. van de Elshout uit Zeist die als bouwkundige de woningen ook tekende. De woningen zijn in twee types uitgevoerd, een hoog en een laag type. Hier zien we de lage, eenlaags met zadeldak. Bij nr. 30 zien we nog hoe de woningen er toen uit gezien hebben. De dakkapel heeft nog de goede raamindeling. Het woonkamerraam beneden was verticaal in tweeën gedeeld. Tussen woning 18 en 16 zien we een onderdoorgang. Bij woning nr. 12 zien we dat daar boven de bestaande dakkapel een tweede is aangebracht. Dit moet volgens streetview in 2018 gebeurd zijn. De op de dakkapellen aangebrachte rolluiken veroorzaken in het strakke dakvlak van Tuile du Nordpannen veel onrust.
Via de overkant lopen we terug: nr. 1 tm 15, nog eens acht woningen van de 41 woningen van de Handelsmij Tilburg III, met de Hilversumse architecten. Dezelfde woningen als zojuist.

Zandrivierstr 1-21

We gaan rechtsaf de Zandrivierstraat in. Rechts en links gaat het plan van Tilburg III verder met de woningen 1 tm 9 en 2 tm 8, in totaal 9 stuks, ook gebouwd in 1930. Nr. 6 en 8 wijken wat van de andere woningen af: ze zijn wat breder. Het woonkamerraam was hier oorspronkelijk in drie verticale ramen opgedeeld die weer door drie pijltjes horizontaal in vieren gedeeld waren.

Zandrivierstr 14-10

Dan verbreedt de straat zich. We kijken eerst naar links, nr. 10 tm 26, negen woningen van het bouwplan dat we net in de Kaapkoloniestraat voor het eerst

zagen, van architect Huijsmans, bouwjaar 1953. Hier het type met twee ramen boven. Ook hier is Peeters geweest in 1979. Op nr. 12 is in 2009 een erker aangebouwd, waarbij het dak van de erker op vindingrijke wijze als afdak werd doorgetrokken boven de voordeur.

Zandrivierstr 13-23

Aan de overkant zien we op nr. 11 tm 23 nog eens deze Huijsmanswoningen, deze keer zonder opvallende afwijkingen.
Dan zien we op 25 tm 29 drie andere huizen. Ze zijn in 1961 gebouwd door Architectenbureau J.G. Mulders en horen bij een plan voor 18 woningen, hier 3 en 15 in de Bloemfonteinstraat, gebouwd in 1961, in opdracht van C.L. Vervoord. De raamindelingen van 25 en 27 zijn wat veranderd; bij nr. 29 is de gevel in 2004 flink gewijzigd, waarbij vooral de uitbreiding met een erker op valt. Ook de dakkapel is pas later in het beeld verschenen.

Bloemfonteinstr 38-24

We lopen de straat uit en gaan rechtsaf via een stukje reeds gezien Generaal Smutslaan meteen weer rechts naar de Bloemfonteinstraat.
Hier zien we rechts op nr. 38 tm 24 en links op nr. 39 tm 27 het vervolg van het bouwplan van J.G. Mulders en C.L. Vervoord waarvan we net drie woningen zagen. Hier de resterende 15 woningen. Nr. 38 heeft hier ook een erker aangebouwd. Het gebeurde in 2001. De andere woningen hebben kunnen volstaan met het wijzigen van raamindelingen. Nu we de woningen weer zien valt de slankte van de afdakjes op. Een centimeter of acht?

We lopen verder en herkennen rechts de tweelaagse woningen van Bouw- en Handelsmij. Tilburg III en de Hilversumse architecten Van Laren en Vogels. Bouwjaar 1930. Nr. 22 tm 2, 11 woningen van de 41 in totaal.
En aan de overkant houdt het feest van de herkenning aan, nr. 25 tm 1, de eenlaagse woningen van bouwondernemer en bouwkundige G. van de Elshout uit Zeist, 13 woningen van de 65. We hoeven er niets meer aan toe te voegen.

Oranjevrijstaatplein 7-13

De straat wordt breder en we komen op het Oranjevrijstraatplein waar we rechtsaf gaan. Hier wordt het plan van de Hilversumse architecten verder vervolgd met nog eens zeven woningen, nr. 13 tm 7. We herkennen de doorlopende cordonlijsten.
We steken de Pretoriastraat over en zien daar de tweede wand van het plein, nr. 6 tm 1. En ook hier herkennen we de woningen van de bouwkundige en ondernemer G. van de Elshout, brede dakkapellen in oranje-rode daken, zes woningen, bouwjaar 1929.
We gaan de Natalstraat in, Hier zien we heen, nr. 12 tm 2 en terug, nr. 1 tm 19, in totaal 16 woningen van het bouwplan voor 54 woningen van Publieke Werken en architect J.A.C. Huijsmans. Hier weer het type van de twee ramen op de verdieping. Ook hier kwam architect Peeters in 1979 langs om zijn klepraampjes te installeren.
En zo staan we weer op het Oranjevrijstraatplein, waar we aan de derde wand beginnen. Eerst nr. 19 en 18. Hier nog twee woningen van het bouwplan PW en Huijsmans, woningen die we net ook in de Natalstraat zagen. Bouwjaar 1953.
Nr. 17 is in 1931 door A. Groffen gebouwd. 'Transportbedrijf' staat er als beroep op de bouwvergunning in gevuld. Hij bouwde een winkelhuis. Het linkerdeel van de beganegrond was winkel en rechts zat een poort naar achter. H. Leermakers was, als ik het goed lees, de architect. In 1995 is het winkelhuis verbouwd tot woning en kreeg de eerste bouwlaag het huidige uiterlijk. Ook werd toen de hoge dakkapel aangebracht. Het rechter raam boven mist één verticale stijl.
We steken de Verenigingstraat nog over voor de vierde wand van het plein, nr. 15 en 14, nog twee woningen die horen bij het bouwplan van G. van de Elshout.

Verenigingstraat 1-9

Wij gaan terug naar de Verenigingstraat en zien daar rechts verassende nieuwbouw, vijf patiowoningen, nr. 1 tm 9, gebouwd in 2010 door Interfour Projectontwikkeling naar een ontwerp van Borgert Architecten.
Hier heeft tot voor kort een gebouwtje gestaan dat in 1964 gereed kwam en volgens de tekening de bestemming 'veegpost' had, met ruimtes voor opslag van zout en zand, ruimtes voor de stalling van een veegmachine en veegfietsen, voor een ambtenaar, een schaftruimte, een was- en kleedlokaal en een schaftlokaal. In 2001 is de veegruimte nog verbouwd tot woning. Achter deze woningen treffen we een grote buurtspeelplaats aan met opvallende monumentale bomen.

Verenigingstr 2-22

Aan de linkerzijde van de Verenigingstraat gaat G. van de Elshout, architect en bouwondernemer verder. Hij voegt nog eens 11 woningen aan zijn totaal toe, weer van het eenlaagse type, nr. 2 tm 22, gebouwd in 1929. In 1991 hebben nr. 12 en 14 aan die éénlaagsheid een eind gemaakt door hun gevels met een tweede laag te verhogen.

Tafelbergstr 42-20

We gaan naar rechts de Tafelbergstraat in. Aan de rechterkant zien we daar vier woningen, nr. 42 tm 36, gebouwd in 1965, volgens de BAGviewer, waar we deze keer op moeten vertrouwen, nu het bouwarchief het hier laat afweten. Dus deze keer geen opdrachtgever en architect. Woningen met lisenen, opgetrokken in een rode steen, en oranje dakpannen op het dak zoals we dat van de wederopbouw-tijd gewend waren.
Nr. 34 is in 1966 gebouwd naar een ontwerp van A. van Loon. Het raam beneden had dezelfde indeling als het raam er boven. De klossen onder de goot vallen op.
Nr. 30 is het volgende huis, gebouwd in 1966. De bouwkundige C. Nieuwkoop is de ontwerper geweest. Ook nr. 28 heeft hij ontworpen, met hetzelfde bouwjaar. Rustige gevels met drie identieke ramen boven.
Nr. 26 is gebouwd in 1965 en getekend door de bouwkundige L. Priems. Het bouwjaar van de dakkapel is onbekend.
Nr. 24, het huis met de onderdoorgang dateert ook van 1965 en is ook van L. Priems.
Nr. 22 is ook in 1965 gebouwd. Het is getekend door P.L.M. School. Evenwichtig.
Nr. 20 is getekend door P. Rijnvos en ook gebouwd in 1965.

Tafelbergstr 14-16

Nrs. 16 en 14 onderbreken deze serie zestigerjaren woningen. Ze zijn gebouwd in 1925 toen deze straat nog Poelstraat (tot 1959) heette. De opdrachtgever was H. van Wees, wever van beroep. Er staat geen naam van een architect op de tekening ofschoon het bij deze mooie woning wel de moeite waard was geweest.

Mooi die golfbeweging in de ruggengraat van de huizen. De gevel wijkt bij de voordeuren en accentueert zich een verdieping hoger met een erker. Ook de dakrand volgt dit accent. Jammer dat de ramen van nr. 14 niet meer de T-indeling (boven) en de schruifraamindeling (beneden) meer hebben. Het rechter huis heeft nog de oorspronkelijke fraaie dakkapel.

Tafelbergstr 16-8a

Ook bij nr. 12 treffen we de naam van H. van Wees als opdrachtgever aan. In 1930 werd onder architectuur van C.J.H. van Domburg het rechter deel van het huidige pand gebouwd. Het huidige pand lijkt er nog maar weinig op. De getoogde voordeur was rechthoekig en het woonkamerraam had een jaren-dertigindeling. In 1935 werd het pand aan de linkerkant uitgebreid met een eenlaagse winkel. In 1963 is de winkel opgehouden en in 1965 is de ruimte boven de winkel aangebouwd. In 1976 zijn er twee dakkapellen in het dakvlak verschenen.

Tafelbergstr 10-8a

Op. nr. 10 heeft aannemer J. de Bresser in 1963 zijn werkplaats en woning gebouwd. Architect W. van Oers uit Vught tekende het huis. We zien hoeklisenen. De raamindelingen (boven vierruits) zijn verwijderd.
Het laatst huis heeft, ongebruikelijk, nr. 8a gekregen. Het is in 1964 gebouwd naar een ontwerp van architect S. Konings.

Tafelbergstr 1-131

We gaan via de overkant terug. Op nr. 1 tm 131, 66 adressen, zien we het in 1992 gerealiseerde bouwplan voor 65 woningen hier in de Tafelbergstraat. De Tilburgsche Bouwvereeniging was opdrachtgever en Architektenburo Storimans heeft ze ontworpen. President Mandelahof zien we hier op de zijgevel staan.

Tafelbergstr 1-131 B

Aan de straat zien we drie blokjes van vier lagen hoog die telkens onderbroken worden door een binnentuin waarachter een verbindingsgebouw van vijflagen te zien is. Na het derde blokje slaan we rechts af waar we rechts de kop van het verbindingsgebouw zien. Ton merkt op dat deze gestuukte gebouwen van sfeer Duits aandoen.
Als we dan rechts af slaan zien we de lange ononderbroken wand van dit gebouw met tussen stroken stuukwerk de horizontale banden van ramen en loggia's. Iemand heeft besloten de straat hier **Korvelplein** te noemen zonder aan ons duidelijk te maken wat daar de reden van is. Het moet al in 1975 gebeurd zijn toen de Stichting Landelijke Centrale Woonvoorzieningen voor Bejaarden een tehuis voor 110 woningen voor bejaarden liet bouwen. Een aantal aan het echte Korvelplein, op de hoek met de Trouwlaan. We zagen ze straks al en de rest hier op een amorf achterterrein.

Korvelplein 119-132

We lopen tot het einde van het TBVgebouw van 1992 en gaan dan negentig graden naar links. Daar zien we in een gebouwtje van twee lagen hoog 14 woningen, **nr. 119 tm 132**.

Korvelplein 150-139

Korvelplein 151-155

Dan recht vooruit in een amorf gebouwtje van weer twee bouwlagen 18 woningen, genummerd **133 tm 150** en dan helemaal aan het einde van het gebied, met een 'uitweg' naar de Laarstraat een rijtje van vijf eenlaagse woningen, **nr. 151 tm 155**. Na dit rijtje lopen we in omgekeerde richting terug en zien daar nog een tweelaaags gebouw met tien woningen, **nr. 156 tm 165.** En tot slot van dit wijkje **nr. 166 tm 170** nog eens vijf eenlaagse woningen.

Architectuur en stedenbouw van de zeventiger jaren, onoverzichtelijk, veel verspringende gevels, ook wel knus, geborgen en dorps te noemen, maar toch wel hier te kwalificeren als **Verbeterpunt.**
We gaan terug naar de Tafelbergstraat waar we onze weg zuidwaarts vervolgen. Aan de rechterkant zien we daar achter een grote vergroende speelplaats een in 1990 gebouwde school liggen. Zoals bij veel schoolgebouwen het geval is zwijgt het bouwarchief ook hier. Via andere informatie komen we te weten dat de school in 2011 verbouwd is tot kinderdagverblijf. 'Kindercrèche Zuid' zien we op een uithangbord staan.
Aan de overkant zien we op de nrs. 44 tm 74 zestien woningen van de totaal 65 woningen van het bouwplan van G. van de Elshout uit Zeist. Hier eindelijk het hoge type. Bijna alle ramen en deuren zijn in de gevels veranderd of hebben een rolluik toegevoegd gekregen hetgeen veel onrust in de gevels veroorzaakt.
Aan de hand van de gevel van nr. 54 kan ik uitleggen hoe de oorspronkelijke gevels er uit zagen. Het raam links boven zag er ongeveer zo uit. Het raam daarnaast, dat nu verticaal in drieën gedeeld is was verticaal in vieren gedeeld. Ook het woonkamerraam er onder had zo'n vierdeling. Elke bewoner van de verschillende woningen heeft zijn eigen stempel op zijn huis gedrukt maar nr. 44 spant de kroon. Die heeft zijn bakstenen borstweringen onder de grote ramen veranderd in borstweringen van liggende houten delen. Vanaf nr. 56 hebben de huizen voortuinen gekregen of 'gelegenheid tot voortuin' kan ik beter zeggen gezien de groenloze staat waarin bijna alle tuinen verkeren.

Afrikaanderstr 1-13

Afrikaanderstr 15-49

We lopen even terug en gaan aan de overkant de Afrikaanderstraat in. Eerst de rechterzijde. We beginnen met 31 woningen, nr. 1 tm 61. Ze zijn gebouwd in 1951, in opdracht van Ir. J. de Jong van Publieke Werken en ontworpen door Arn. van Poppel. Ze zijn in 1979 gerenoveerd door, jawel, Architektenburo C. Peeters uit Ulvenhout, in opdracht van de Gemeentelijke Woning Dienst. De indeling van de ramen is toen ernstig vereenvoudigd. De twee ramen boven waren vier ruits en het raam beneden was liggend in 6 ruiten verdeeld.

Dan volgen op nr. 63, 65, 67, 69 en 69a en de hoek om op Laarstraat 48 zes woningen gebouwd in 1993 door de Tilburgse Woonstichting. De architectuur is van Architecten Samenwerking. (P. van Hoogmoed, C. van Stegeren). Eerst drie woningen in twee lagen en dan op de hoek een gebouw in twee en drie lagen met ook weer drie woningen.
We gaan terug via de overkant. Op de hoek is daar in 1996 in opdracht van de PNEM een 10kV trafostation verschenen. Het ontwerp is van Architectenbureau Storimans.

Afrikaanderstr 2-42

Dan zien we op het voormalige terrein van textielfabriek van Puijenbroek rond 2015 gebouwde woningen. De opdracht omvatte 120 woningen. De opdrachtgever was Volker Wessels uit Zoetermeer en de architect 4DArchitecten uit Putten. We zien in vier rechte rijen met strakke dakkapelloze daken 37 woningen op een rij, nr. 78 tm 48 en 42 tm 2. De middenberm van de straat is parkeerplaats geworden. De toevallig aanwezige bomen zijn bij de inrichting ervan toevallig aanwezig gebleven.

Tafelbergstr 145-155

We gaan rechtsaf de Tafelbergstraat weer in waar aan de rechterkant op nr. 141 tm 155 het nieuwe plan van Volker Wessels wordt voort gezet met nog eens acht woningen. De witte lijst onder de dakrand is hier vervangen door een 90 cm brede strook anderskleurig bruinrood metselwerk.

Tafelbergstr 76-96

Dan zien we aan de overkant, tot voor kort uitkijkend op het terrein van de enkele jaren geleden gesloopte Van Puijenbroekfabriek, 11 arbeiderswoningen, gebouwd in 1929 in opdracht van de N.V. H. van Puijenbroek's Textielmij. De architect was A. van Gool uit Goirle, de naam zegt het al. Nr. 76 tm 96. De woonkamerramen waren volgens tekening verdeeld in drie staande tienruits ramen. De dakkapellen dateren van 1970. Toen zijn ook de ruiten in de woonkamerramen teruggebracht tot enkel twee bovenlichten.

G Smutslaan 660-858

We lopen nog even recht door naar de Generaal Smutslaan om de tien lagen hoge flat te zien die daar in 1966 gebouwd is op nr. 660 tm 858. Het is een gebouw van in totaal 100 woningen. Publieke Werken was opdrachtgever en Storimans en van der Weegen heeft het gebouwd en getekend. Hoog en veel. Zonder enige relatie met de omgeving lijkt het. Het Heinekengebouw wordt het genoemd, volgens mij omdat er lange tijd een grote reclame van Heineken op het dak gestaan heeft.

Stellenboschlaan 50-26

Dan gaan we terug naar de Tafelbergstraat en slaan daar linksaf de Stellenboslaan in. Daar zien we aan de linkerkant bebouwing die nog te jong is om in het bouwarchief geregistreerd te staan, nr. 2 tm 50, 25 woningen. Platte daken en verspringende bouwhoogtes. Bouwjaar 2018.

Stellenboschlaan 35-51

De woningen aan de overkant hebben zich wat kleuren van de gevels betreft laten inspireren door de Duintjer woningen in de Generaal Smutslaan. Ze horen bij het totaalplan van 120 woningen van Volker Wessels en 4DArchitecten. De rijen zijn hier nog even strak en recht maar nu zien we op vijf einden van een rij de variant van een dwarskap.
De administratie van deze woningen is als volgt:
Stellenboschlaan 1 tm 15, Paarl 15 tm 2, Stellenb.laan 17 tm 33, Tolbagh 15 tm 2, Stellenb.laan 35 tm 51, Piketberg 15 tm 2 en Stellenb.laan 53 tm 61.
Al tellend hebben we intussen de **Oude Goirleseweg** bereikt. De vorige verkenning hebben we de overkant gezien. Nu blijven we aan deze kant.

Oude Goirleseweg 166

We lopen eerst naar links tot aan de kruising met de Ringbaan Zuid en lopen dan terug. Het eerste huis is dan **nr. 166**. Het is gebouwd in 1916 in opdracht van industrieel A. C. van Puijenbroek, dezelfde Van Puijenbroek die twee jaar daarvoor aan de overkant op nr. 167 met architect Jan van der Valk een grote villa had gebouwd. 'Tuinmanswoning' staat op de tekening van deze woning. In 1917 wordt er een garage bij gebouwd en staat er ook een naam van een architect op de tekening: Jan van der Valk. Het gaat nu om een chauffeurswoning.

Oude Goirleseweg 166 Da-Db

Op de poortpalen zien we de naam Bremhorst staan, de naam die het huis aan de overkant gehad heeft en de naam die nu nog de Bremhorsthal aan de overkant van de weg draagt.

Oude Goirleseweg 162-164

Dan volgen op **nr. 164 en 162** twee kleinere huizen die in 1913 gebouwd zijn in opdracht van G.H. van Dun, fabrieksarbeider. In 1961 werden deze woningen verbouwd in opdracht van de Textielfabrieken H. van Puijenbroek. De Belgisch architect J.C. Bols die als ik het goed heb ook Huize Anna in Goirle voor de Van Puijenbroeks ontworpen heeft heeft bij nr. 164 de voordeur verlaagd en de twee woonkamerramen samengevoegd tot het ene raam dat we nu zien.

Oude Goirleseweg 160

Nr. 160 is in 1914 gebouwd in opdracht van een W. van Puijenbroek. 'Landhuis' staat er op de tekening. Er staat geen naam van een architect op maar het handschrift lijkt wel heel sterk op dat van Jan van der Valk. Ook hier zien we in

1957 bij een verbouwing architect Bols optreden en Ruud van Puijenbroek tekenen als opdrachtgever. Een mooi rijtje geschiedenis. **HIP**waardig.

Oude Goirleseweg 148-158

Oude Goirleseweg 158-132

De fabriek is gesloopt en de bebouwing die nu volgt is daarvoor in de plaats gekomen. Eerst nr. 158 tm 148 en vervolgens 146 tm 132, in totaal veertien woningen gebouwd in 2015 naar een ontwerp van Bedaux de Brouwer Architecten. (Thomas Bedaux) Geschakelde tweekappers met verspringende kappen. Oranje bakstenen en dakpannen.

Laarstraat 48 A

Laarstr 48 B

Dan zijn we ondertussen in de **Laarstraat** gekomen waar we met nr. 48 beginnen. Dit huis beschreven we net al in de Afrikaanderstraat, een woning van de Tilburgse Woonstichting en Architecten Samenwerking, bouwjaar 1993.

Laarstr 44

Op nr. 44 is Café 't Laar gevestigd. Het café moet er al voor 1900 gestaan hebben. De oudste informatie uit het bouwarchief dateert van 1916: een waterafvoer-vergunning op naam van 'herbergierster P. Dusée-Bosmans' .
In 1924 wordt de mansardekap opgetrokken en krijgt het pand een tweede bouwlaag. In 1941 schakelen de erven van de Weduwe Dusée architect Jos. Donders in voor het verfraaien van de gevel. Beneden komen er bogen voor het overdekte terras en boven worden de ramen in drie verticale zesruitsramen verdeeld. In 1978 is het overdekte terras dicht gezet.

Laarstr 36-42

Over de **nrs. 42, 40, 38, 36 en 32** verstrekt het bouwarchief maar weinig info. We zien een ernstig verrommelde bebouwing op een terrein dat tot voor kort vol stond met geparkeerde auto's, een gebied dat zeker voor de titel **verbeterpunt** in aanmerking komt.

Laarstr 20-22

Laarstraat 22 is een in 1998 gebouwde woning. Toen was er nog sprake van twee woningen maar die zijn inmiddels samengevoegd.
Nr. 20 is een jaar later gebouwd in 1999 met een iets eigentijdser uiterlijk. Met een achter een balkon teruggelegen derde laag.

Laarstr 18b

Het kerkhof laten we rechts liggen. Misschien moeten we de kerkhoven in Tilburg nog eens apart inventariseren, of laten we dat aan anderen over? Ad heeft een suggestie: Helma Horvers. Kerkhoven laten veel van de geschiedenis van een stad zien.

Laarstr 18a

Nr. 18 a ligt in dezelfde lijn als het hek van het kerkhof. Zo'n dertig jaar geleden heeft de woning er een voortuin met hekwerk bij gekregen. Het is nog een bijzonder huis, goed onderhouden, in 1929 gebouwd. De opdrachtgever was A.J.H. Schrauwers, handelsagent. De architect was Constant Panis. We plaatsen het op de **HIP**lijst.

Laarstr 16-10

Nr. 18 bestaat niet meer. Dat is in 1990 bij nr. 16 getrokken. Onder het tweede raam van rechts is nog te zien dat daar de deurruimte is dichtgemetseld. De dakkapel is hier in 2015 op het dak gekomen.
Nr. 14 is een tijd een winkelhuis geweest. In 1934 laat Jos van Asten het winkelhuis veranderen tot woning. Dan verschijnt ook de dakkapel in beeld.

Laarstr 10-14

Nr. 12 bestaat niet meer. Hier wordt via een onderdoorgang waarvoor de oude kap van nr. 12 is gebruikt sinds 1975 het achtergebied ontsloten. Hier zijn toen aan het Korvelplein de bejaardenwoningen gebouwd die we net gezien hebben.

Laarstr 10-2

Op nr. 10 zit nu slagerij Hein Hendriks in een pand dat er voor 1900 al gestaan moet hebben. Ik kom in 1925 de naam van slager van J.C. van Asten tegen en vanaf 1968 die van J. de Brouwer.

Laarstr 2-16

Nr. 8 tm 2 zijn woningen van voor de vorige eeuwwisseling en tegelijk gebouwd. Bij nr. 8 zien we alleen een voordeur, bij nr. 6 komen we de naam van winkelierster Joh. Brekelmans tegen, in 1934, en bij nr. 4 laat Mej. D. Brekelmans in

1963 een dakkapel bouwen. We sluiten af met nr. 2. Dit bijna honderdtwintig jaar oude pand heeft onlangs een grote dakkapel gekregen.

GB 16-06- 2021